

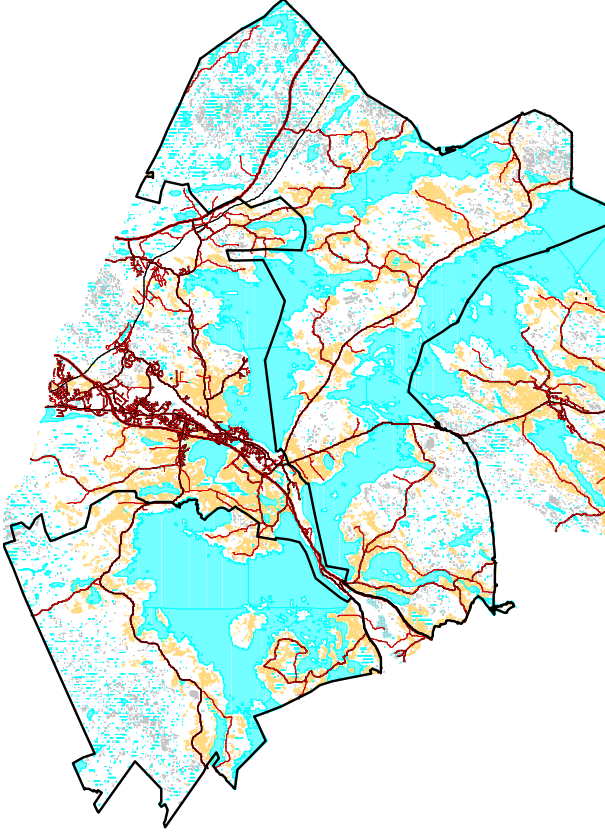
MAASEUTUALUEIDEN OSAYLEISKAAVA

Raportti 1 2 3 4 5 6 7 8

Lähtötietoja ja selvityksiä

Kuvailulehti

Raportin julkaisija	Kangasalan kunta, ympäristöpalvelukeskus
Raportin julkaisuaika	25.10. 2005
Tekijä	Kangasalan kunta, ympäristöpalvelukeskus, kaavoitus
Raportin nimi	RAPORTTI 3, Lähtötietoja ja selvitykset
Muut tähän mennessä ilmestyneet maaseutualueiden osayleiskaavan vaiheraportit	RAPORTTI 1, Ohjelmointi RAPORTTI 2, Tavoitteet
Tiivistelmä	Raportti 3 sisältää osayleiskaavaa varten kerättyä lähtöaineistoa, karttamateriaalia ja selvityksiä. Erillisselvityksinä tähän raporttiin liittyvät Haja-asutuksen vaikutukset –selvitys ja Kangasalan maaseutualueiden kulttuuriympäristöohjelma.
Asiasanat	osayleiskaavoitus, selvitykset
Tekstit	Jenni Joensuu-Partanen
Ulkoasun suunnittelu	Jenni Joensuu-Partanen
Kansikuva ja muu kuvitus	Jenni Joensuu-Partanen
Kokonaissivumäärä	15 s.
Julkaisun jakaja	Kangasalan kunta, ympäristöpalvelukeskus, asiakaspalvelupiste Kunnanvirasto II, Urheilutie 13, PL 50, 36201 Kangasala Puh. 03-3777111, faksi 03-3777350
Maaseutualueiden osayleiskaava-alueen sijainti ja rajaus	 <p>© Kangasalan kunta. Kartta ei ole mittakaavassa.</p>

Esipuhe

Kangasalan maaseudun yleiskaavoitusta varten on selvitysten laatiminen aloitettu jo viime vuosituhannen puolella. Erilisinä raporteina ovat ilmestyneet laajaa tutkimusta ja myös osallistumista edellyttäneet *Hajautuksen vaikutukset* ja *Maaseudun kulttuuriympäristöohjelma*.

Tähän raporttiin on kerätty perustietoja, joita on käytetty hyväksi maaseudun rakennesuunnitelman laatimisen yhteydessä. Raportissa selvitetään alueen suunnittelutilannetta ja väestöön liittyviä taustatietoja. Raportin lopussa esitetään tilannekatsaus vielä tekeillä oleviin muihin selvityksiin.

Maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n mukaan ”kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Selvitykset on tehtävä koko siltä alueelta, jolla kaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia.”

Selvitysten riittävyys on peruste, jonka pohjalta valitusviranomaisen usein tekee päätöksensä mahdollisten valitusten kohtalosta. Selvitysten tekemisestä onkin tullut kaavoitusprosessin laajin osio.

Kangasalla 8.11.2005

Markku Lahtinen
kaavoitusarkkitehti
Kangasalan kunta

Sisällysluettelo

KUVAILULEHTI.....	2	3. UUSI KUNTASTRATEGIA 2013 – UUDET TAVOITTEET.....	12
ESIPUHE.....	3	4. SELVITYKSET.....	14
SISÄLLYSLUETTELO.....	4	TEHDYT SELVITYKSET	14
1. KANGASALAN MAASEUTUALUEIDEN NYKYTILA	5	<i>Kangasala, haja-asutuksen vaikutukset – selvitys .....</i>	<i>14</i>
ALUEEN SIJAINTI JA YLEISKUVAUS.....	5	<i>Kangasalan maaseutualueiden kulttuuriympäristöohjelma.....</i>	<i>14</i>
ALUEEN RAKENTUMINEN.....	5	<i>Kangasalan kunnan luontokohteet - selvitys .....</i>	<i>14</i>
SUUNNITTELUTILANNE.....	5	TARVITTAVAT SELVITYKSET.....	14
<i>Maakuntakaava.....</i>	<i>5</i>	<i>Luonto.....</i>	<i>14</i>
<i>Yleiskaavat.....</i>	<i>7</i>	<i>Rakennettu ympäristö.....</i>	<i>14</i>
<i>Asemakaavoitus.....</i>	<i>8</i>	<i>Muinaisjäännökset.....</i>	<i>15</i>
<i>Muut suunnitelmat.....</i>	<i>8</i>		
2. LÄHTÖTIETOJA	9	Liitekartat:	
MAISEMAN YLEISPIIRTEET.....	9	1. Väestö	
ASUMINEN JA PALVELUT	10	2. Palvelut	
<i>Asukkaat.....</i>	<i>10</i>	3. Asuinrakennukset	
<i>Palvelut.....</i>	<i>10</i>	4. Vapaa-ajan asunnot	
MAANOMISTUS	11	5. Arvokkaat maisema-alueet ja kulttuu- riympäristöt	
YHDYSKUNTATEKNINEN HUOLTO:		6. Luonnonsuojelualueet ja muut luon- nonoloiltaan arvokkaat alueet	
VESIHUOLTO	11		
<i>Olevat vesihuoltoverkostot.....</i>	<i>11</i>		
<i>Suunniteltu vesihuollon järjestäminen</i>	<i>11</i>		

1. KANGASALAN MAASEUTUALUEIDEN NYKYTILA

Alueen sijainti ja yleiskuvaus

Kaavoitettava alue on laaja, ja se sisältää Kangasalan pohjois-, itä- ja eteläosien maaseutualueet lukuun ottamatta entisen Sahalahden kunnan aluetta. Alue käsittää kyläalueita, joista tärkeimpiä ovat Kautiala ja Raikku, hajanaisemmin asutettuja maaseutualueita sekä laajoja, asumattomia metsäalueita.

Tärkeimmät maaseutualueita halkovat tiehyteydet ovat pohjoisosassa valtatie 9 (Jyväskylätie) ja kantatie 58 (Ponsantie) Orivedelle ja edelleen Jyväskylään, itäosassa maantie 325 (Sahalahdentie) Sahalahdelle ja edelleen Kuhmoisiin sekä eteläosassa maantie 310 (Kaarina Maununtyttärentie) Valkeakoskelle.

Osayleiskaava-alueen kokonaispinta-ala on noin 349 km². Kokonaispinta-alasta vesistöä on noin 103 km² ja maapinta-alaa noin 246 km².

Alueen rakentuminen

Kylien asutus on paikoin hyvin vanhaa. Varhaiset asuinpaikat muodostuivat yleensä hyvien kulkuyhteyksien, tavallisimmin vesistöreitien varrelle. Kangasalan vanhin kylä Tiihala on perustettu jo noin 400-500 jKr. Kulkuyhteyksien kannalta syrjäisemmissä kylissä, esimerkiksi Majaalahdessa, asutus on nuorempaa. 1940-luvulla Raikkuun syntyi maaseudun kylä tiiviimmin rakennettu Nopolan rintamamiestaloalue.

Nykypäivänä merkittäviä asutuskeskittymiä maaseutualueilla ovat Raikku, Kautialan-Pispalan alue ja Liuksialan-Ahulin alue. Maaseutualueiden nykyinen asutus sijaitsee pääosin vanhojen, merkittävien kulkuväylien varrella, vanhoilla kyläalueilla sekä vesistöjen tuntumassa.

Suunnittelutilanne

Maakuntakaava

Maaseutualueiden osayleiskaavan laatimista ohjaa maakuntakaava. Seuraavat merkinnät kohdistuvat kaava-alueelle Pirkanmaan 1. maakuntakaavaehdotuksessa (maakuntavaltuuston hyväksymä 9.3.2005):

Kehittämisen kohdealue:

- Teknisen huollon kehittämisen kohdealue Vehoniemen-Isokankaan-Syrjänharjun alueella tekopohjavesilaitoksen kehittämistä varten.
- Maaseutuelinkeinojen kehittämisen kohdealue Pälkäneen Laitikkalan ja Epaalan alueilla ulottuu Kangasalan ja Pälkäneen vastaiselle rajalle.

Liikenne:

- Tieverkkoon liittyvät seuraavat merkinnät aluetta halkovilla päätteillä:
  - merkittävästi parannettava valtatie (Jyväskylätie)
  - valtatie (Lahdentie)
  - kantatie (Ponsantie)
  - seututiet (Sahalahdentie ja Kaarina Maununtyttärentie)
  - tärkeä yhdystie (Iharintie).
- Kaava-alueen pohjoisosassa kulkevalla Tampere-Jyväskylä –rautatielle on osoitettu pääratamerkintä.
- Vesiliikenne: Valkeakosken-Längelmäveden veneilyväylä/laivaväylä.

Energiahuolto:

400 kV:n tai 110 kV:n voimalinjoista on seuraavat merkinnät: kaksi voimalinjaa Kangasalta Valkeakosken suuntaan, kaksi voimalinjaa Kangasalta Oriveden suuntaan sekä pieni osa Pälkäneen ja Sahalahden välistä voimalinjaa.

Vesihuolto:

- Päävesijohto välillä Raikku-Huutijärvi sekä päävesijohdon ohjeelliset linjaukset väleillä Kangasala-Sahalahti ja Valkeakoski-Vehoniemi-Rusko sekä runkoviemäri välillä Kangasala-Sahalahti.
- Teknisen huollon kehittämisen kohdealue Vehoniemen-Isokankaan-Syrjänharjun alueella tekopohjavesilaitoksen kehittämistä varten.
- Vedenhankinnan kannalta tärkeä Vehoniemenharjun pohjavesialue sivuaa kaavoitettavaa aluetta.

Kulttuuriperintö ja maisema:

- Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja valtakunnallinen maisemanähtävyys:
  - Liuksialan-Tiihalan kulttuurimaisema-alue
  - Saarikylien kulttuurimaisema-alue
  - Pälkäneen kulttuurimaisema-alue
  - Haralanharju valtakunnallisena maisemanähtävyytenä.
- Kaava-alueelle sijoittuvat seuraavat arvokkaat kulttuurimaisemat: Valtakunnallisesti arvokas
  - Vääksyn kartano ja kulttuurimaisema.
  - Kaava-aluetta sivuaa valtakunnallisesti arvokas Liuksialan kartano ja kulttuurimaisema.

Maakunnallisesti arvokkaat

- Vehoniemen kylä ja kulttuurimaisema
- Heposelän-Raikunjärven kulttuurimaisema
- Kerppolan kulttuurimaisema
- Lihasula-Palo kulttuurimaisema
- Köyrän kylä ja kulttuurimaisema
- Ohtolan kylä
- Muinaisjäännöskohteet:
  - Roineen Hautsaaren pronssi- ja/tai rautakautiset kivirakenteet
  - Vääksyn Vartiavuoren historiallinen rajakivi
  - Vääksyn Torkkelin kivikautiset asuinpaikat
  - Kuohenmaan kivikautinen asuinpaikka
  - Saarikylien Huhtamäen esihistorialliset kivirakenteet
  - Saarikylien Viianperänkorven kivikautinen löytöpaikka

- Saarikylien Tuholan kivikautinen asuinpaikka
- Kallioniemen ajoittamaton löytöpaikka
- Jaakkolan rautakautiset muinaisjäännösrühmät.

Luonnonsuojelu ja luonnon monimuotoisuus:

- Luonnonsuojelulla suojellut kohteet:
  - Hepomäen-Kalkunvuoren pähkinäpensaslehdot Heponiemessä
  - Huutijärven pähkinäpensaslehto Vääksyssä
  - Koukkurahkan suoalue Salmuksen alueella
  - Niinisalon lehto Saarikylissä
  - Längelmäveden saaret Längelmäveden Saksalorinselällä
  - Keisarinharjun-Vehoniemenharjun luonnonsuojelualue sivuaa kaavoitettavaa aluetta.
- Natura 2000 –verkoston alueet:
  - Hepomäki-Kalkunvuori
  - Salmuksen alue Kangasalan ja Lempäälän rajan ympäristössä
  - Längelmäveden saaret Kangasalan ja Oriveden rajan ympäristössä.
  - Keisarinharjun-Vehoniemenharjun natura-alue sivuaa kaavoitettavaa aluetta..
- Arvokkaat geologiset muodostumat:
  - Kuohenmaan Haltianiemen moreenialue
  - Keikanvuoren-Lietisvuoren kallioalue Heponiemessä
  - Kaukavuoren-Parmalanvuoren kallioalue Kesossa
  - Mäyränvuoren-Sudenpesänvuoren kallioalue Ponsassa
  - Houkanvuoren-Ruutananvuoriston kallioalue
  - osa Haralanharjun kallioaluetta.
- Kaava-alueen pohjoisosassa sijaitseva luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeä Pukalan ja Harjunvuori-Viitapohjan kokonaisuus Tampereen, Kangasalan ja Oriveden alueilla.
- Maakunnallisesti arvokkaat perinnemaisemat eli perinnebiotoopit:
  - Rekolan haat Raikussa
  - Uiheron kallioketo Majaalahdessa

Virkistys ja matkailu:

- Rutajärven retkeily- ja ulkoilualue Kangasalan ja Lempäälän rajan tuntumassa kaava-alueen lounaiskulmassa.
- Ulkoilureitit:
  - Pirkan Taival –retkeilyreitistöön kuuluvat Kaarinan Polun ja Birgitan Polun ulkoilureitit Kangasalan ja Lempäälän rajan tuntumassa ulottuvat osin kaava-alueelle Salmuksen alueella ja Rutajärven alueella.
  - Vehoniemen ja Pälkäneen Sappeen välinen ulkoilureitti ulottuu kaavoitettavalle alueelle Raikun-Iharin alueella.
  - Kaavoitettavalle alueelle sijoittuu myös valtaosa Kaarinan Polun Pohjois-Kangasalle sijoittuvasta ulkoilureitistöstä.

Maa- ja metsätalousalueet:

- Maatalousalueet, joilla erityisiä ympäristöarvoja Saarikylissä, Vehoniemessä, Raikussa, Heponiemessä, Iharissa, Vääksy-Kerppolassa, Kautiala-Köyrässä ja Lihasulassa.
- Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilunohjaamistarvetta: Kaarinan Polun – Birgitan Polun ulkoilureittien ympärillä olevat alueet Kangasalan, Lempäälän ja Valkeakosken rajojen tuntumassa.

Yleiskaavat

Oikeusvaikutteiset yleiskaavat

Kangasalan rantaosayleiskaava

Vuonna 2001 vahvistettu oikeusvaikutteinen Kangasalan rantaosayleiskaava ohjaa rakentamista maaseutualueiden osayleiskaavaan kuuluvilla ranta-alueilla. Tarvittaessa rantaosayleiskaavaa voidaan maaseutualueiden osayleiskaavoituksen yhteydessä muuttaa.

Rantaosayleiskaavassa ranta-alueiden rakennuspaikat on muodostettu mitoitusluokkien (suuret järvet, pienet järvet, saaret) ja kiinteistökohtaisen rakennusoikeustarkastelun perusteella. Rantaosayleiskaavassa on osoitettu pientaloaluetta pienelle alalle mm. Saarikylään, Vääksyyn ja Tiihalaan. Kyläasutusalueetta on osoitettu Raikkuun. Kaavassa osoitetaan lisäksi rannoille eri tyyppisiä loma-

asuntoalueita. Rantojen läheisyydessä sijaitsevat pellot ja metsät on merkitty osin maa- ja metsätalousvaltaiseksi alueeksi, jonne on sallittu haja-asutuksen muodostaminen vähintään 200 m:n päähän rantaviivasta ja osin maatalousalueeksi, jolla ympäristö säilytetään. Tällöin rakentamisessa tulee ottaa huomioon alueen arvokas maisemakuva. Lisäksi kaavaan on merkitty mm. luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja kohteita, rakennussuojelulain nojalla suojeltuja kohteita, muinaismuistolain rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä, arvokkaita maisema-alueita tai kulttuuriympäristöjä, uimaranta-alueita ja venevalkama-alueita.

Oikeusvaikutuksettomat yleiskaavat

Kangasalan yleiskaava

Valtuuston 1976 hyväksymässä oikeusvaikutuksettomassa Kangasalan yleiskaavassa Kautialan-Tohkalan, Raikun ja Kuohenmaan kyliin on merkitty kyläkeskusalueet. Vääksyn, Raikun, Heponiemen ja Vehoniemen peltoaukeat on merkitty maatalousvaltaiseksi alueeksi, joka on tarkoitettu tehokkaan maanviljelyn harjoittamiseen. Metsätalousvaltaisia alueita, jotka on tarkoitettu maa- ja metsätalouden harjoittamiseen ja jotka soveltuvat hyvin ulkoiluun, on merkitty Kaarina Maununtyttären tien länsipuolelle, Heponiemen ja Majaalahden välille, Ponsaan, Lihasulaan ja Jyväskyläntien pohjoispuolelle. Lihasulaan, Vääksyyn ja Vehoniemeen on osoitettu suojelualueet. Yleiskaava on sisällöltään vanhentunut.

Vehoniemen harjualueen osayleiskaava

Vehoniemen osayleiskaavaa vuodelta 1983 on oikeusvaikutukseton siltä osin kuin se ulottuu maaseutualueiden osayleiskaava-alueelle Vehoniemen ja Raikun kylissä. Vehoniemeen on osayleiskaavassa osoitettu seuraavat merkinnät: kyläkeskus, kyläkeskuksen alue, jolla ympäristö säilytetään, rakennuslainsäädännön nojalla suojeltava alueen osa, loma-asuntoalue, maa- ja metsätalousalue ja maa- ja metsätalousvaltainen alue.

Raikkuun on osoitettu seuraavat merkinnät: Kyläkeskuksen alue, kyläkeskuksen alue, jol-

la ympäristö säilytetään, julkisten palvelujen ja hallinnon alue, urheilu- ja virkistyspalvelujen alue, loma-asuntoalue, rakennuslainsäädännön nojalla suojeltava alueen osa, maa- ja metsätalousvaltainen alue sekä maa- ja metsätalousalue.

Kuohenmaan osayleiskaava

Kuohenmaan kylän ympäristöön 1983 laaditussa oikeusvaikutuksettomassa Kuohenmaan osayleiskaavassa valtaosa alueesta on merkitty maa- ja metsätalousvaltaiseksi alueeksi. Maa- ja metsätalousvaltaiselle alueelle on merkitty useita rakentamisalueosia, joille haja-asutuksen muodostaminen on tarkoituksenmukaista ja ranta-alueille loma-asuntoalueita. Koulun ympäristö on merkitty julkisten palvelujen ja hallinnon alueeksi.

Maaseutualueiden osayleiskaava-alue rajautuu seuraaviin osayleiskaava-alueisiin:

Oikeusvaikutteiset: 2002 vahvistettu Lintuvesien osayleiskaava, Valtuuston 2005 hyväksymä Suinula-Havisevan osayleiskaava, 1983 hyväksytty Vehoniemen harjualueen osayleiskaava

Oikeusvaikutuksettomat: valtuuston 2000 hyväksymä Taajamien osayleiskaava

Vireillä olevat: Saarenmaan osayleiskaava, Tarastenjärven osayleiskaava, Sahalahden osayleiskaava.

Asemakaavoitus

Maaseutualueiden osayleiskaava-alueella ei ole asemakaavoitettuja alueita.

Osalla maaseutualueiden osayleiskaava-alueelle sijoittuvista ranta-alueista on voimassa rantakaava.

Muut suunnitelmat

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista päättää valtioneuvosto. Tavoitteet ovat periaatteellisia kaavoitusta ohjaavia yleistavoitteita. Voimakkaasti kasvavalla Tampereen kaupunkiseudulla korostuvat valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti yhdyskuntarakenteen kokonaishallinta, kasvun edellyttämien aluevarausten riittävyys ja tarkoituksenmukainen sijoittelu. Esim. palvelut ja työpaikat ovat hyvin eri väestöryhmien saavutettavissa ja väestölle turvataan virkistysmahdollisuudet. Maakuntakaavan aluevarausten kautta valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet siirtyvät kuntakaavoituksen tavoitteiksi.

Maakunnalliset tavoitteet

Pirkanmaan maakunnalliset tavoitteet perustuvat Pirkanmaan maakuntasuunnitelman strategiaan linjauksiin. Tavoitteena Pirkanmaalla on eheyttää yhdyskuntarakennetta, rakentaa ihmisen mittaisia ympäristöjä ja välttää luonnon pirstoutumista.

Yhdyskuntarakennetta eheyttämällä voidaan turvata kaikkien väestöryhmien palveluja ja liikkumismahdollisuuksia. Maakuntasuunnitelman konkreettisia tavoitteita ovat mm. laadukkaan pohjaveden saaminen ja monipuolisten ajanviettomahdollisuuksien varmistaminen.

Kangasalan vesihuollon kehittämissuunnitelma 2004-2030

Vesihuollon kehittämissuunnitelmassa määritellään Kangasalan kunnan alueen vesihuollon kehittämistavoitteet ja –toimenpiteet. Kangasalan Vesilaitoksen vesijohtoverkon piiriin kuuluvaa Raikkua lukuunottamatta haja-asutusalueiden vesihuolto on suunniteltu toteutettavaksi perustamalla vesiosuuskuntia. Tärkein vesihuoltoon liittyvä toimenpide maaseutualueiden osayleiskaava-alueella on siirtolinja Vehoniemi-Keskustaajama.

Tieluonnon Lumo Pirkanmaalla –hanke

Vuosina 2001-2002 toteutetussa hankkeessa luotiin valtatielle 12 välille Suorama-Kirpu

tiemaiseman kehittämissuunnitelma. Maaseutualueiden osayleiskaava-alue sivuaa valtatie 12:a Raikusta Pälkäneen rajalle. Hankkeessa Lahdentien varrelta kartoitettiin tieluonnon ja maiseman nykytila sekä luotiin toimenpidesuosituksia tiemaiseman parantamiseksi. Hoitotoimenpiteet koskevat mm. tienvarren

puuston, viljelymaiseman ja rakennusten hoitamista. Hankkeen puitteissa järjestettiin keuhalla 2001 niittotalkoot Rekolan tilalla Raikussa.

2. LÄHTÖTIETOJA

Maiseman yleispiirteet

Kangasalan maaseutualueiden maiseman peruselementtejä ovat laajat järviolueet sekä niitä halkova luode-kaakkosuuntainen harjujakso, jolta avautuvat hienot näkymät vaihteleviin järvi-, viljely- ja metsämaisemiin. Asutus seurailee nauhamaisesti harjujaksoa, joka on tarjonnut hyvän tienpohjan liikenteelle. Muu asutus sijaitsee pääasiassa haja-asutusluontoisesti järvien rannoilla ja teiden varsilla.

Kangasalan kulttuurimaisemaa voi luonnehtia taajamanläheiseksi maatalousmaisemaksi. Maaseutualueilla on säilynyt melko hyvin perinteistä rakentamista ja kylämäistä rakennetta viljely- ja perinnemaisemineen.

Laajimmat viljelyalueet sijaitsevat ilmastollisesti ja maaperältään suotuisilla alueilla; harjujakson eteläpuolella sekä entistä järvenpohjaa olevilla järvien rannoilla. Laajimmat asuttomat metsäalueet sijaitsevat kunnan eteläosassa Kaarina Maununtyttären tien länsipuolella ja pohjoisosassa Jyväskyläntien luoteispuolella. Niiden kasvillisuus vaihtelee avarista mäntymetsistä reheväkasvuisiin lehtoihin. Paikoitellen on karuja kallioalueita ja kitukasvuisia soita.

Maaseutualueiden osayleiskaava-alueen maaperä on pienipiirteistä ja vaihtelevaa. Yleisin maalaji on moreeni. Vehoniemenharjun maaperä on soraa ja hiekkaa ja hieman etäämmällä harjualueesta hietaa ja hiesua. Kallioalueet ovat yleensä pienialaisia paljastumia moreeni-

alueiden lomassa. Laajimpia kallioalueita ja suurimmat maaston korkeuserot on alueen pohjoisosassa Ponsassa ja itäosassa Heponiemen-Majaalahden alueella. Kangasalan korkein kohta on 183 metriä merenpinnan yläpuolelle ulottuva Lehtivuori Ponsassa.

Rakennettavuudeltaan kaavoitettava alue on pääosin keskinkertaista. Maaperän johdosta huonosti rakentamiseen sopivia alueita on mm. Vääksyn-Kerppolan, Suomatkan ja Tiihalalan savi- ja hiesumailla.

Arvokkaita maaseutualueiden osayleiskaava-alueelle ulottuvia maisemakokonaisuuksia ovat Liuksialan-Tiihalalan kulttuurimaisema-alue, Saarikylien kulttuurimaisema-alue ja Pälkäneen kulttuurimaisema-alue. Arvokkaalla maisema-alueella tarkoitetaan kulttuuriympäristöjä, joilla rakennetun ympäristön lisäksi on arvokkaita maisemallisia ominaisuuksia.

Lisäksi pieneltä osin kaava-alueelle ulottuva Haralanharju on valtakunnallinen maisemanähtävyys maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti edustavana ja ainutlaatuisena paikkana.

Kulttuuriympäristö on liikkumisen, asutuksen, elinkeinojen ja historiallisten tapahtumien vaikutuksesta muotoutunut, aikojen kuluessa omaan paikkaansa asettunut arvokas rakennettu miljöö.

Arvokkaimmat kulttuuriympäristöt maaseutualueiden osayleiskaava-alueella ovat valtakunnallisesti arvokas Vääksyn kartano ja kult-

tuurimaisema sekä maakunnallisesti arvokkaat Vehoniemen kylä ja kulttuurimaisema, Heposelän-Raikunjärven kulttuurimaisema, Kerppola, Lihasula-Palo kulttuurimaisema, Köyrän kylä ja kulttuurimaisema ja Ohtolan kylä. Kaava-alueita sivuaa valtakunnallisesti arvokas Liuksialan kartano ja kulttuurimaisema. Kangasalan maaseutualueiden kulttuuriympäristöohjelmassa selvitettyjä maisemallisesti arvokkaita alueita on myös muilla vanhoilla asutus- ja viljelyalueilla.

Asuminen ja palvelut

Asukkaat

Maaseutualueiden osayleiskaava-alueella on väestöä 2056 henkilöä (v. 2005), joista

- 0-6 -v: 176 hlöä (9 %)
- 7-15 -v: 244 hlöä (12 %)
- 16-64 -v: 1316 hlöä (64 %)
- yli 65-v: 320 hlöä (15 %)

Merkittävimpiä asutuskeskittymiä maaseutu-alueilla ovat:

- Vääksyn-Kerppolan alue (noin 150 asukasta)
- Raikun alue (noin 110 asukasta)
- Huhtalan-Lihasulan alue (noin 100 asukasta).

Väestöennuste maaseutualueiden osayleiskaava-alueelle vuoteen 2020 mennessä on noin 2010 henkilöä.

(Ennusteessa on hyödynnetty Tampereen kaupunkiseudun liikennemallin väestön perusennustetta, jota on muokattu vastaamaan maaseutualueiden osayleiskaavan rajausta.)

Maaseutualueiden osayleiskaava-alueella on rakennuksia yhteensä 6210 kpl, joista

- asuinrakennuksia 1079 kpl
- asuinrakennuksia vakituisessa asuinkäytössä 691 kpl
- asuinrakennuksia ei vakituisessa asuinkäytössä 388 kpl

- vapaa-ajan asuinrakennuksia 2435 kpl

Maaseutualueille suuntautuvaa rakentamispainetta kuvaa alueelle viime vuosina haettujen suunnittelutarveratkaisujen määrä. Vuosina 2000-2004 kaavoitettavalle alueelle on haettu vuosittain keskimäärin 23 suunnittelutarveratkaisua asuinrakennukselle ja 13 suunnittelutarveratkaisua vapaa-ajan asuinrakennukselle. Vuonna 2004 kaavoitettavalle alueelle haettiin 31 suunnittelutarveratkaisua asuinrakennuksille eli rakentamispaine on kasvussa. Vuoden 2005 suunnittelutarveratkaisujen ennakkoluvut ovat suunnilleen vuoden 2004 tasolla.

Nykyisenkaltaisen rakentamispaineen jatkuessa tullaan vuoteen 2025 mennessä hakemaan lupaa noin 620 asuinrakennuksen ja 260 vapaa-ajan asunnon rakentamiseen.

Palvelut

Koulut

Maaseutualueiden osayleiskaava-alueella sijaitsevia kouluja ovat:

Kautialan koulu	
- (luokat esi-4)	24 oppilasta
Raikun koulu	
- (luokat esi-4)	31 oppilasta

Lisäksi kaavoitettavan alueen läheisyydessä sijaitsevat

Havisevan koulu	
- (luokat 1-6)	123 oppilasta
Huutijärven koulu	
- (luokat 1-6)	243 oppilasta
Liuksialan koulu	
- (luokat 1-6)	158 oppilasta

Kaavoitettavalla alueella ei ole kunnan järjestämää päiväkotitoimintaa. Kirjastoauto kiertää maaseudulla seuraavissa kylissä: Suomatka-Keso-Järvikulma-Mutikko-Köyrä-Kautiala-Ponsa-Mäyrä, Lihasula-Säynjärvi, Ihari-Raikka-Heponiemi-Majaalahti-Kerppola, Ve-

honiemi-Saarikylät ja Kuohenmaa-
Haapaniemi-Kuru-Ohtola-Varsamäki.

Kaupan palvelut

Kaavoitettavalla alueella ei ole kaupan palveluita. Kylien kauppa Vehoniemessä sijaitsee välittömästi kaava-alueen ulkopuolella. Kaava-alueen tuntumassa sijaitsevat myös Kivannon kahvila ja grilli, Onkijärven grilli sekä kaupan palvelut Huutijärvellä.

Maanomistus

Kaava-alueeseen sisältyy kokonaan tai osittain 5819 kiinteistöä.

Yhdyskuntatekninen huolto: vesihuolto

Olevat vesihuoltoverkostot

Raikun vedenottamo sijaitsee Vehoniemenharjulla välittömästi kaavoitettavan alueen ulkopuolella. Raikussa Nopolan ja koulun alueella on kunnan vesijohtoverkosto. Huutijärveltä Sahalahdelle Sahalahdentien varteen on valmistumassa runkovesijohto ja viemäri. Tampereen kaupungin Ruskon pohjavedenottamo Roineen pohjoisrannalla sijaitsee kaavoitettavan alueen tuntumassa ja sieltä johtaa Varsamäen alueen halki runkovesijohto Tampereelle.

Olemassa olevia vesiosuuskuntia maaseutualueilla ovat Tiihalan vesiosuuskunta, Vehoniemen vesiosuuskunta, Pelisalmen vesihuolto-osuuskunta, Kerppolan vesiosuuskunta, Keson vesiosuuskunta, Pohjois-Kangasalan vesiosuuskunta ja Ponsan vesiosuuskunta.

Osassa Tiihalaa Tiihalan vesiosuuskunnan alueella toimii puhtaan veden jakelu ja viemärinto. Kerppolan alueelle on rakennettu vesijohto ja viemäri. Keson ja Ponsan vesiosuuskuntien linjat ovat suunnitteilla, Ponsan vesiosuuskunnan linja on suunniteltu vedettäväksi Kautialan koululle asti. Vehoniemen

vesiosuuskunta ottaa veden omasta pohjavedenotannastaan.

Muulla maaseutualueiden osayleiskaava-alueella puhtaan veden saanti ja jätevesien käsittely hoidetaan kiinteistökohtaisesti tai muutaman kiinteistön yhteisin ratkaisuin. Vuonna 2004 voimaan tullut asetus on tiukentanut viemärlaitosten ulkopuolista jätevedenkäsittelyä.

Kiinteistökohtaiseen vedenottoon liittyviä ongelmia maaseutualueilla: Tiihalan, Majalahden, Keson-Ponsan sekä Ahulin-Haapaniemen alueilla merkittävä raudan, mangaanin, nikkelin ja alumiinin riskialue. Vehoniemen-Saarikylän alueella mahdollinen pienen arseeniriskin alue. Ponsan alueella todettu merkittävä arseeniriskialue. Lihasan ja muun Pohjois-Kangasalan alueella todettu merkittävä arseeniriskialue ja merkittävä fluoridiriskialue.

Suunniteltu vesihuollon järjestäminen

Raikun ja Vehoniemen alueet:
Puhdas vesi on jatkossa tarkoitus siirtää Kangasalan kunnan alueelle pääasiassa Tavasentekopohjavesilaitokselta Vehoniemen harjualueelta. Samassa yhteydessä on tarkoitus toteuttaa Vehoniemi-Rusko vesijohtolinja. Samassa yhteydessä mietitään myös paineviemäriin rakentamista, jolloin Raikun-Vehoniemen alueen jätevedet johdettaisiin Tampereelle käsiteltäviksi. Muutoin Raikun ja Vehoniemen alueiden jätevedet on käsiteltävä paikallisesti keskitetysti, koska Vehoniemenharju on tärkeä pohjavesialue. Alueella suunnitellaan myös vesijohtoverkoston laajentamista.

Asemakaava-alueiden ulkopuolinen keskitetty vesihuolto järjestetään osuuskuntapohjaisesti. Vesi- tai vesihuolto-osuuskuntana toteutettavien hankkeiden aikataulu riippuu alueen asukkaiden aktiivisuudesta. Kangasalan vesihuollon kehittämissuunnitelmassa on esitetty mahdollisia vesiosuuskuntien verkostojen

laajenemisalueita. Kaikki suunnitelmassa esitetyt kohteet voidaan teoriassa liittää kunnan tai naapurikuntien alueella sijaitseviin vesihuoltoverkostoihin.

Osuuskunnittaisesta vesihuollosta on tehty seuraavat suunnitelmat:

Kerppolan Kallionpääntien alue: Kesäkartanonkulman vesiosuuskunta perustettu. Vesijohdon ja jätevesiviemärin laajennusalue: liitos Kangasala-Sahalahti –runkovesijohtoon ja viemäriin.

Suomatka-Keson alue: Keson vesiosuuskunta perustettu ja linja suunnitteilla. Vesijohdon ja jätevesiviemärin laajennusalue: liitos Huutijärven vesihuoltoverkostoon.

Ponsan alue: Vesiosuuskunta perustettu. Vesijohdon ja jätevesiviemärin laajennusalue: vesijohdon liittäminen Eräjärven seudun vesiosuuskunnan vesijohtoverkostoon, viemärin liittäminen Oriveden kaupungin paineviemäriin.

Kautialan alue: Ponsan vesiosuuskunnan verkosto suunniteltu vedettäväksi Kautialaan saakka.

Lahasulan alue: Pohjois-Kangasalan vesiosuuskunta perustettu. Vesijohdon ja jätevesiviemärin laajennusalue: liitos Havisevan alueen vesihuoltoon tai Siitamaan rakennettavaan Eräjärven seudun vesiosuuskuntaan.

Majaalahden alue: Alueelle tehty yleissuunnitelma vesihuollon toteuttamiseksi. Vesijohdon ja jätevesiviemärin laajennusalue: liitos Kangasala-Sahalahti –runkovesijohtoon ja viemäriin.

Heponiemen alue: Vesijohdon ja jätevesiviemärin laajennusalue: liitos Raikun alueen vesijohtoverkostoon ja alueelle rakennettavaan keskitettyyn viemärointiin.

Kuohenmaan alue: Vesijohdon ja jätevesiviemärin laajennusalue: liitos Valkeakoskelle Painon alueelle rakennettavaan vesihuoltoon, joka toteutettaneen Tavaseen liittyvän Vehoniemi-Valkeakoski –siirtolinjan rakentamisen yhteydessä.

Ohtolan-Haapaniemen alue: Vesijohdon ja jätevesiviemärin laajennusalue: liitos Kangasala-Tampere –siirtovesijohtoon ja paineviemäriin. Alueen pohjoisosan linjat mahdollista rakentaa samassa yhteydessä Tavaseen liittyvän Vehoniemi-Rusko –raakavesijohdon rakentamisen yhteydessä.

Mutikon ja Soukkion alue: Vesijohdon ja jätevesiviemärin laajennusalue: liitos Toosilan tai Havisevan alueen vesihuoltoon. Mahdollinen keskitetty paikallinen jätevedenkäsittely.

Pelisalmen Isosaaren alue: Pelisalmen vesihuolto-osuuskunta perustettu. Vesijohto rakennettu? Jätevesiviemärin laajennusalue.

Toosilan alue: Vesijohdon ja jätevesiviemärin laajennusalue: liitos Suinulassa kunnan vesihuoltoon.

Pispala-Järvikulman ja Vahderpää-Sammaliston alueille ei toistaiseksi ole suunniteltu osuuskuntapohjaisia vesihuollon laajenemisalueita.

3. KUNTASTRATEGIA 2013 – UUDET TAVOITTEET

Kangasalan uusi kuntastrategia hyväksyttiin 2005. Sen sisältävät tavoitteet voidaan ottaa osaksi maaseutualueiden osayleiskaavan tavoitteita. Maaseutualueiden osayleiskaavan tavoitteet on kirjattu aiemmin Raporttiin 2.

Kangasalan kunnan uuden Strategia 2013 tavoitteita ovat (päätaavoitteet kursivoituina):

- *Luonto ja ihmiset ovat Kangasalla järkevästi sopusoinnussa.* Luonnon ja ympäristön vaaliminen ovat tärkeitä asioita Kangasalla. *Kuntalaisilla on monipuoliset mahdollisuudet osallistua.* Kylien aktiivisuutta kannustetaan. Toimivat osallistumismahdollisuudet: Onnistuneen kaavoitusprosessin kuluessa eri intressiryhmät ovat voineet osallistua ja vaikuttaa kaavoitukseen.

Kylätoiminta on yksi esimerkki kansalaistoinnista, joka tuo lisäarvoa asukkaiden lähiympäristön kehittämiseen ja parantaa yhteisöllisyyttä. Kuntalaisia kannustetaan omaehtoiseen toimintaan.

- *Yhdyskuntarakenne on taloudellinen ja toimiva.* Yhdyskuntasuunnittelussa ja –rakentamisessa laadukkuus ja turvallisuus ovat tärkeitä toimintaperiaatteita. Yhdyskuntarakenne kehittyy hallitusti. Maaseutualueilla asutusta ohjataan kyläkeskuksiin ja pääliikenneväylien läheisyyteen. Toimintojen suunnittelussa pyritään turvaamaan sekä läheisyys että saavutettavuus: liikkumisen sujuvuudesta huolehditaan ja tarvetta pyritään vähentämään. Kangasala kehittää yhdyskuntarakennetta ja sen kehittymistä osana Tampereen kaupunkiseutua. Kangasala kytkeytyy Tampereen kaupunkiseudun kaupunkirakenteeseen ja huomioi sen kehityssuunnat omassa toiminnassaan. Uusien kaavoitettujen alueiden rakentaminen pidetään laadukkaana ja turvallisena. Myös toteutuksessa alueiden luontoarvot ja erityispiirteet otetaan huomioon. Rantojen läheisen asumisen, kylien ja haja-asutusalueiden kehittämismahdollisuuksia parannetaan mm. maaseutualueiden osayleiskaavalla. Yleiskaavojen asuntoaluevarauma vähintään 15 vuotta.

- *Elinkeinoelämän kasvulle turvataan hyvät edellytykset.* Kunta kehittää yrityselämän toimintaedellytyksiä tarjoamalla kilpailukykyisiä tontteja, tapauskohtaisesti toimitiloja. On tärkeää, että työssäkäynti Kangasalta ja Kangasalle on sujuvaa, liikenneyhteydet ovat toimivat ja julkinen liikenne palvelee työmatkaliikennettä.

- *Kangasalla on riittävät, laadukkaat ja taloudellisesti tuotetut kunnalliset palvelut.* Kunnan väkiluvun kasvaessa peruspalveluiden saatavuus ja laadukkuus turvataan.

- *Kunnan eri alueita kehitetään tasapuolisesti.* Kunnan taajama-alueita ja haja-

asutusalueita kehitetään tasapuolisesti alueiden lähtökohdat huomioiden. Eri alueiden omaleimaisuutta tuetaan.

Strategia 2013:sta voidaan maaseutualueiden osayleiskaavalle johtaa seuraavat tavoitteet:

- Luodaan selkeät pelisäännöt ja tasapuoliset kriteerit sen suhteen, mille alueille rakentamista ohjataan ja mitkä alueet turvataan rakentamiselta.
- Maaseutualueiden yhdyskuntarakenne on taloudellinen ja toimiva. Asutusta ohjataan kylämäiseen asutukseen sopiville alueille vanhojen kyläkeskusten tuntumaan ja pääliikenneväylien läheisyyteen.
- Luonnonoloiltaan arvokkaat alueet turvataan rakentamiselta. Maaseutualueilla säilytetään riittävästi rakentamatonta luonnonympäristöä.
- Liikkuminen on sujuvaa ja sen tarvetta vähennetään sijoittamalla kylämäistä asutusta hyvien liikenneyhteyksien ja olevien joukko-liikenneyhteyksien varrelle sekä koulujen ja muiden olemassa olevien palveluiden läheisyyteen.
- Kylämäiseen asutukseen sopivilla alueilla edistetään ranta-asumista ja vapaa-ajan asuntojen muuttamista vakituiseen asumiseen sopiviksi.
- Kaavalla kehitetään osaltaan maaseudulla harjoitettavien elinkeinojen toimintaedellytyksiä. Esim. viljelyskäytössä olevien peltojen hyödyntäminen myös tulevaisuudessa turvataan.
- Kaavan mitoitus laaditaan niin, että varaudutaan vähintään seuraavien 15 vuoden rakentamistarpeeseen.
- Rakentaminen maaseutualueille on laadukasta ja turvallista. Noudatetaan kulttuuriympäristöohjelman suosituksia arvokkaiden kulttuuriympäristöjen turvaamiseksi ja laaditaan kyläkohtaiset rakentamissuosituksset.
- Kannustetaan kuntalaisia omaehtoiseen toimintaan, esim. kulttuuriympäristön hoitamiseen kylätoiminnan muodossa.
- Kaavaprosessissa tarjotaan kaikille osallisille riittävät ja toimivat osallistumismahdollisuudet.

4. SELVITYKSET

Tehdyt selvitykset

Maaseutualueiden osayleiskaavassa ei voida tehdä sitovia päätöksiä ilman riittäviä selvityksiä. Tähän mennessä kaavasuunnittelua varten ovat valmistuneet seuraavat erillisselvitykset: Kangasala, haja-asutuksen vaikutukset -selvitys ja Kangasalan maaseutualueiden kulttuuriympäristöohjelma. Lisäksi Kangasalan kunnan alueella sijaitsevat arvokkaat luontokohteet on kirjattu selvitykseksi. Selvitys ja sen pohjaksi tehdyt inventoinnit palvelevat myös maaseutualueiden osayleiskaavaa.

Kangasala, haja-asutuksen vaikutukset –selvitys

Suunnittelukeskus Oy

Vuonna 2000 valmistuneessa selvityksessä käsitellään haja-asumisen ympäristöllisiä ja taloudellisia vaikutuksia. Lisäksi esitellään maaseudun asukkaille suunnatun asukaskyselyn perusteella syitä muuttoon haja-asutusalueelle sekä havaintoja ja toiveita haja-asutusalueella asumisesta.

Kangasalan maaseutualueiden kulttuuriympäristöohjelma

Eeva Eitsi, Ympäristösuunnittelu OK ja Pauliina Tiusanen, Rakennuskulttuurityö Kivienkä Oy

Vuonna 2004 valmistuneessa Kangasalan maaseutualueet käsittävissä kulttuuriympäristöohjelmassa on kartoitettu paikallisen kulttuuriympäristön arvokkaat ominaispiirteet. Lisäksi se toimii käsikirjana ympäristön kulttuuriarvojen tunnistamisessa ja niiden hoidon suunnittelussa. Ohjelman alussa on tehty maaseutualueet kattava suurmaisema-analyysi ja tämän jälkeen tarkemmat kyläkohteiset analyysit ja maisemanhoitosuositukset. Kult-

tuuriympäristöohjelmassa on ehdotettu täydennettäväksi rakennusinventointeja maaseutualueilta. Kulttuuriympäristöohjelman ehdotusten pohjalta inventointeja jatketaan syksyllä 2005 ja keväällä 2006.

Kangasalan kunnan luontokohteet -selvitys

Marja Nuottajärvi

Marja Nuottajärvi kokosi kaikki Kangasalan alueella olevat arvokkaat luontokohteet selvitykseksi 2002. Luontokohteet jaetaan valtakunnallisiin suojeleohjelmiin kuuluviin alueisiin, Natura-alueisiin ja muihin arvokkaisiin luontokohteisiin. Hän inventoi tuolloin myös aiemmin inventoimattomia tai tiedoiltaan vanhentuneita arvokkaita luontokohteita. Nämä inventoinnit palvelevat myös maaseutualueiden osayleiskaavan valmistelua.

Tarvittavat selvitykset

Luonto

Arvokkaiden luontokohteiden inventointeja jatketaan alueilla, jonne on suunniteltu kylämäistä asutusta. Kulttuuriympäristöohjelman suositusten ja suunnittelijan maastokäyntien perusteella inventointeja on suunniteltu suoritettavaksi seuraavilla alueilla: Tohkala-Kautiala, Pispala, Vahderpää-Sammalisto, Suomatka, Vääksey-Kerppola, Majaalahti, Tiiala. Inventointikohteet täsmennetään inventoinnit tekevän Marja Nuottajärven (Suunnittelukeskus Oy) kanssa.

Rakennettu ympäristö

Rakennusinventointeja jatketaan alueilla, jonne on suunniteltu kylämäistä asutusta sekä

niiden rakennusten osalta, joille on kaavassa ajateltu rakennussuojelumerkintää. Inventoitavat kohteet on esitetty Kangasalan maaseutualueiden kulttuuriympäristöohjelmassa.

Kylämäisen asutuksen ympäristössä on inventoitavia kohteita yhteensä n. 27 kpl ja ne jakautuvat kylittäin seuraavasti: Lihasula 3 kpl, Kautiala 1 kpl, Järvikulma-Pispala 2 kpl, Vahderpää-Sammalisto 3 kpl, Keso 3 kpl, Vääksy-Kerppola 4 kpl, Majaalahti 1 kpl, Vehoniemi 1 kpl, Tiihala 5 kpl, Ohtola 2 kpl ja Kuohenmaa 2 kpl.

Rakennussuojelumerkinnän perusteella inventoitavat rakennukset selviävät inventoinnit toteuttavan Pauliina Tiusasen maastokäyntien

myötä. Inventointeja jatketaan syksyllä 2005 ja keväällä 2006.

Muinaisjäännökset

Maaseutualueiden osayleiskaavan viranomaisneuvottelussa 2001 Pirkanmaan maakuntamuseo toi esille, että Längelmäveden ja Vesijärven ranta-alueita ei ole muinaisjäännösten osalta riittävästi tutkittu. Myöskään historiallisen ajan muinaisjäännöksiä ei ole otettu huomioon riittävästi. Niille alueille, joille rakentaminen pääasiallisesti kohdistuu (kylämäiseen asutukseen sopivat alueet) tulisi tehdä ns. täsmäinventointeja arkeologian osalta.

